

Marta Wincewicz

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

AGROBIZNES A LOGISTYKA

Rozwój gospodarek narodowych poszczególnych krajów oraz postępujące procesy integracyjne, a także związane z nimi wzrost przepływu towarów wymuszają powstanie coraz to nowych rozwiązań i koncepcji funkcjonowania organizacji i systemów. Wielkość przewozu i frachtu oraz wartość transakcji ciągle rosną, a istniejące niedogodności, utrudniające ten wzrost, uzasadniają potrzebę stworzenia przeznaczonych do obsługi ruchu towarów punktów przeładunkowych, a także miejsc zarządzania informacjami. Pogłębiające się procesy internacjonalizacji są przyczyną coraz większych zakłóceń w funkcjonowaniu przedsiębiorstw oraz wszelkich innych organizacji i systemów. Pojawiające się konflikty oraz liczne przeszkody w dążeniu do zrównoważonego funkcjonowania w ramach gospodarki globalnej stwarzają konieczność poszukiwania coraz to nowych koncepcji zarządzania. Rozwiązania tych oraz im podobnych problemów można szukać w logistyce. Jedną z przyczyn rosnącej popularności tej nauki jest jej uniwersalny i interdyscyplinarny charakter. Wprowadzenie do podmiotów gospodarczych zasad logistyki powoduje ujednolicenie rozwiązań w skali międzynarodowej, co stanowi znaczne ułatwienie w kooperacji między systemami. Dzięki swemu interdyscyplinarnemu charakterowi logistyka jest jednym z istotniejszych elementów procesów umiędzynarodowienia oraz integracji regionalnej i globalizacji.

Logistyka to systemy planowania, zarządzania i sterowania zintegrowanymi przepływami dóbr fizycznych, kapitałów, informacji (w tym także idei), od źródeł ich powstania aż do ogniw końcowych, pozwalające na ich koordynację na wybranym poziomie integracji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb tych podmiotów w ramach określonej przestrzeni gospodarczej. Z. Korzeń uzupełnia definicję logistyki o interpretację sformułowań w niej zawartych:

- „...przepływy materiałowe (surowce, półfabrykaty, produkty finalne) oraz towarzyszące im przepływy informacyjne tworzą system, który może rozciągać się na dowolną liczbę faz i ogniw;
- systemy logistyczne są określone przez odpowiednie struktury, funkcje i procesy;

- integracja komponentów realnych logistyki (transport, przeładunek, magazynowanie itp.) znajduje odbicie w tworzeniu zintegrowanych systemów techniczno-organizacyjnych, stymulujących osiąganie pożądaných celów;
- logistyka stanowi orientację efektywnościową w szerszej skali, opierającą się również na kompleksowej analizie i kształtowaniu poziomów oraz struktury kosztów tworzenia i transformacji dóbr fizycznych” [Korzeń 1995].

Za autorami *Logistyki* [Skowronek, Sarjusz-Wolski 1995, s. 2] do podstawowych składników procesów logistycznych należy zaliczyć:

- 1) procesy przepływu dóbr rzeczowych,
- 2) procesy informacyjno-decyzyjne,
- 3) zapasy,
- 4) infrastrukturę procesów logistycznych,
- 5) koszty procesów logistycznych.

Większość literatury logistyczno-ekonomicznej zawiera analizę procesów przede wszystkim w obszarach przedsiębiorstw produkcyjnych, rzadziej usługowych. Łańcuchy logistyczne czy też łańcuchy dystrybucji co prawda zwracają uwagę na znaczenie sfery pozyskiwania surowców, ale jedynie w kontekście uwarunkowań dotyczących zagadnień jakości w funkcjonowaniu całego systemu. Sferą, która jednak powinna stać się przedmiotem zainteresowania współczesnych badaczy, szczególnie polskich, wydaje się obecnie agrobiznes. To bardzo rozległy obszar działalności ludzkiej, począwszy od surowców żywnościowych (uprawa zbóż, hodowla zwierząt, ogrodnictwo, sadownictwo, rybołówstwo itp.), przez sferę przetwórstwa oraz magazynowania, po agroturystykę i sport, a także przemysł maszynowy. Podstawowym problemem, który kreuje specyficzne warunki do funkcjonowania tych systemów, jest bardzo wysokie uzależnienie od czynników naturalnych (klimat, ukształtowanie terenu, opady, temperatura, nasłonecznienie, warunki glebowe, vegetacja roślin, występująca fauna i flora itp.) oraz działanie czynników losowych (np. trudności w przewidywaniu pogody czy występowania chorób). Ważna jest też sezonowość, będąca przyczyną szczególnie rozwiniętego systemu planowania i zarządzania zapasami. Rangę tej sfery naukowo-gospodarczej podkreśla szeroko w świecie rozpowszechniony w stosunku do agrobiznesu interwencjonizm państwowy (w tym tworzenie specjalnych narzędzi w ramach polityki rolnej państwa czy wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej).

Agrobiznes to dział gospodarki, który charakteryzuje się długim okresem pomiędzy zaangażowaniem środków a możliwością uzyskania wyników. Z jednej strony to cykl inwestycyjny, który ze względu na ograniczone możliwości dostępu do kapitału jest rozciągnięty w czasie, choć przystąpienie Polski do UE znacząco zwiększyło możliwości pozyskania kapitałów na działalność rolniczą i okołorolniczą.

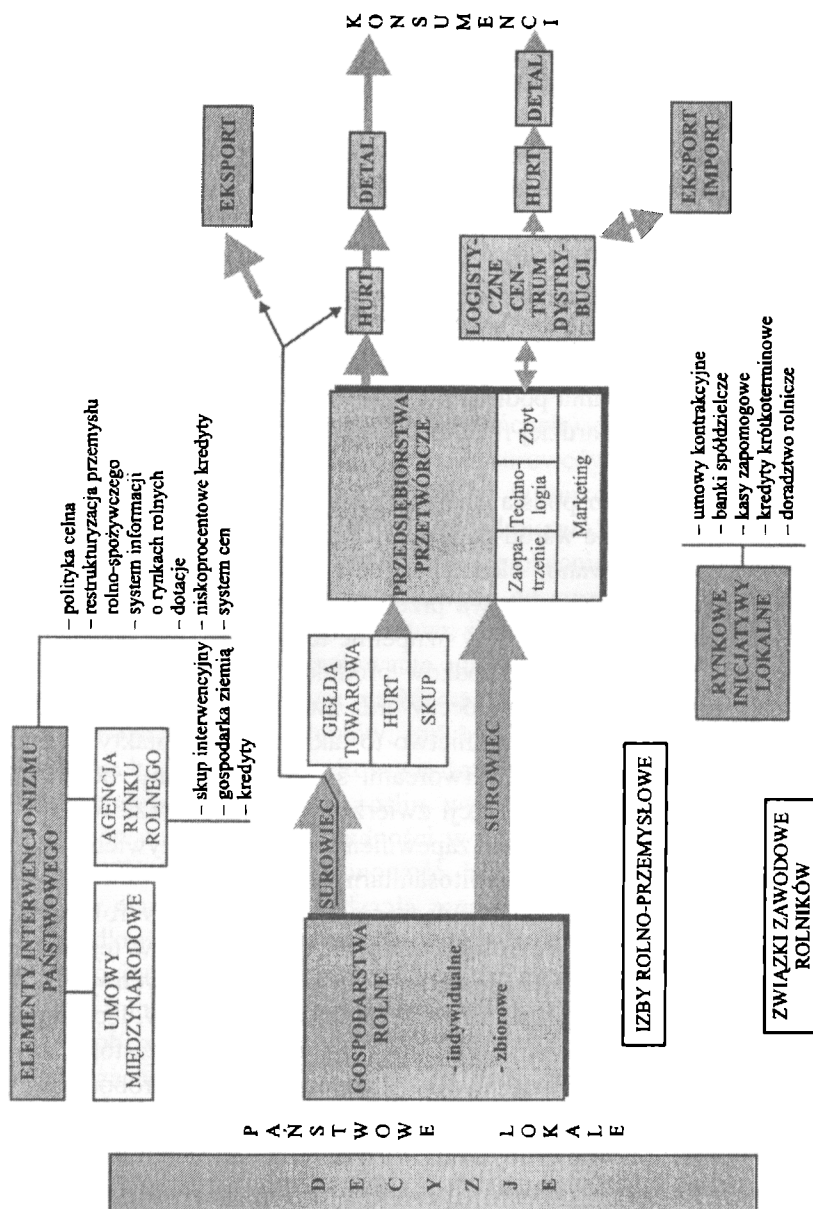
Z drugiej strony jednak to czas niezbędny na vegetację roślin, wzrost i rozwój zwierząt, możliwości ograniczone przez warunki naturalne i techniczne realizacji zbiorów czy wyników hodowlanych. To także uwarunkowania związane z koniecznością

zatrudnienia odpowiedniego personelu i zabezpieczenia podstawowych narzędzi pracy. Choć koszty siły roboczej w rolnictwie są relatywnie niskie, to niestety również przychody osiągane bez wsparcia państwa także nie zaliczają się do wysokich.

Problemem o dużym znaczeniu dla całej sfery rolniczej są systemy magazynowania (od placów składowych i magazynów prostych po magazyny specyficzne typu silosy, chłodnie, suszarnie itp.). Istnieje konieczność zapewnienia sobie surowców do produkcji w kolejnych okresach, możliwości magazynowania dóbr przygotowanych do procesów przetwórczych, wreszcie magazynów wyrobów gotowych, szczególnie gdy rolnicy lub przedsiębiorcy rolni chcą posłużyć się podstawowymi prawidłami ekonomii i podjąć wyzwanie przechowania efektów swej działalności do czasu, gdy na rynku będzie ich znacznie mniej (poza okresem zbiorów), aby skorzystać z wyższej ceny. Należy także rozwiązać problem przechowywania środków ochronnych i odżywczych, bez których współczesne rolnictwo, choć ekologiczne, jest mało efektywne i nisko konkurencyjne. Biorąc pod uwagę ogromne możliwości konkurowania podmiotów zarówno unijnych, jak i pozaunijnych, o systemy wspomagania bardziej rozwinięte, stawia to przed polskim rolnictwem i logistyką duże wyzwania.

Na rysunku 1 przedstawiono podstawowe obszary oddziaływania na łańcuch logistyczny w agrobiznesie, gdzie wśród podmiotów wpływających na decyzję gospodarstw rolnych zidentyfikowano: elementy interwencjonizmu państwowego, rynki inicjatyw lokalnych, przedsiębiorstwa przetwórcze oraz system dystrybucji łączący je z rynkiem konsumentów. Należy uzupełnić ten obraz także o przemysł maszynowy, który nie tylko dostarcza środków produkcji, ale także wpływa na bardziej efektywne i lepsze jakościowo procesy oraz zwiększa konkurencyjność i możliwości innowacyjne. Współczesne rolnictwo to także ścisłe kontakty z przemysłem chemicznym, a szczególnie z wytwórcami środków ochrony, odżywek, nawozów itp. Współczesny system produkcji zwierzęcej wymaga także wspomagania ze strony odpowiednich programów, zapewnienia preparatów żywieniowych oraz stałej opieki weterynaryjnej i kontroli fitosanitarnych.

Szczególne znaczenie dla możliwości włączania się gospodarstw rolnych w łańcuchy logistyczne ma również wielkość podmiotów działających w tej sferze. Zgodnie ze statystykami w ostatnich latach struktura gospodarstw rolnych w Polsce uległa poprawie, coraz więcej jest dużych i bardzo dużych gospodarstw, lecz ciągle jest ich za mało. Ma to duże znaczenie zwłaszcza dla możliwości zastosowania mechanizacji i automatyzacji działalności (nie wspominając już o robotyzacji). Liczne małe podmioty nie gwarantują również odpowiedniej ilości i jakości produkcji. Podejmuje się zatem liczne próby konsolidacji, które jak dotąd nie zakończyły się znaczącym sukcesem. Po likwidacji państwowych gospodarstw rolnych i degradacji systemu spółdzielni rolniczych pojawiła się na rynku nowa forma konsolidacji producentów.

Rys. 1. Oddziaływanie na łańcuch logistyczny w agrobiznesie

Źródło: [Abt 2001, s. 127].

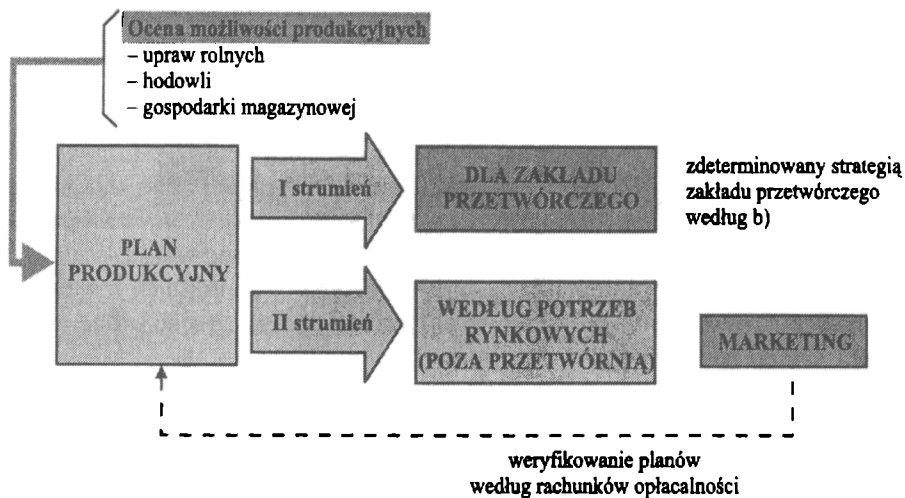
By stała się ona efektywnym i skutecznym podmiotem gospodarczym, konieczne jest powiązanie uczestników w sprawnie funkcjonujący system oparty na zasadach logistycznych (rys. 2). Musi mieć on charakter otwarty, tak by stwarzać warunki do jak najlepszej kooperacji z łańcuchami logistycznymi czy łańcuchami dostaw. Standaryzacja i poprawa jakości oraz usprawnienie przepływów fizycznych to poza problemami decyzyjnymi najważniejsze wyzwania, przed którymi stają porozumienia producenckie, w założeniu mające skupiać jak największą liczbę podmiotów producenckich, których indywidualne siły przetargowe są czynnikami mało znaczącymi na rynku, natomiast jako grupa mają znacząco większe możliwości kreowania warunków współpracy z systemem przetwórczym i dystrybucyjnym.

Każdą ze sfer agrobiznesu cechują specyficzne warunki i wyzwania logistyczne. Z punktu widzenia przedmiotu działalności można podjąć próbę wyodrębnienia produkcji zwierzęcej, roślinnej oraz agroturystyki.

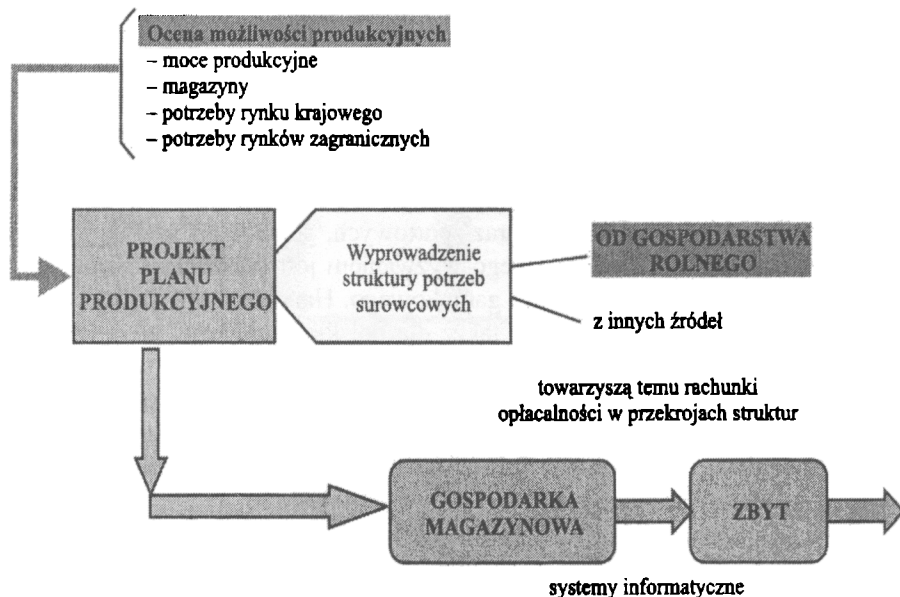
W obrębie produkcji zwierzęcej należy wymienić hodowlę „na mięso”, gdzie niezwykle istotnym elementem poza doбором odpowiedniej rasy, jak i warunków bytowych oraz planu żywienia, jest system powiązań z przetwórcami. Reprezentowani są oni przez sieci ubojni, rzeźni oraz dalszych przetwórców i dystrybutorów mięsa i jego pochodnych. Większość działalności rolniczej w obszarach hodowli wymusza na hodowcach tworzenie powiązań z dostawcami odpowiedniego materiału hodowlanego, maszyn i urządzeń, karmy i odżywek, ściółek i wyposażenia budynków oraz pastwisk i wybiegów. To także stałe kontakty z systemem kontroli weterynaryjnej oraz fitosanitarnej itp. Konieczne jest także posiadanie odpowiedniej bazy magazynowej ze względu na sezonowość większości czynników produkcji rolnej. Do obszarów zainteresowania produkcji zwierzęcej należy również produkcja jaj, mleka i skór. Są to także rodzaje działalności związane z hodowlą ryb i rybołówstwem oraz leśnictwem (myślistwem). Szczególną rolę w ostatnich latach zaczął odgrywać system hodowli zwierząt do celów pozarolniczych i pozakonsumpcyjnych. Są to m.in. zwierzęta wystawowe, przeznaczone do celów rozrodczych oraz sportowych, gdzie sport spełnia funkcję selekcyjną i kwalifikacyjną, a więc którego wyzwaniem jest wyszukiwanie najlepszych jednostek przeznaczonych do rozwoju gatunkowego. Handel takimi zwierzętami staje się coraz lepszym źródłem dochodów także dla polskich rolników, gdyż ich ceny są wielokrotnie (nawet 1000 i więcej) wyższe od średniej ceny przedstawicieli danego gatunku. Tego typu działalność jest związana z uruchomieniem całego systemu logistycznego, obejmującego nie tylko sam chów i hodowlę, ale także systemy transportowe, ubezpieczeniowe, powiązania z dostawcami czy zakładami treningowymi oraz pokazami, zawodami i konkursami.

Produkcja roślinna związana jest przede wszystkim z dobrym rozpoznaniem warunków naturalnych i możliwości ich wykorzystania przy uprawach określonych gatunków i rodzajów roślin. Operacja logistyczna to nie tylko zbiór i transport do systemów centrów magazynowo-dystrybucyjnych. Istotnym elementem jest odpowiednie przygotowanie obszaru pod uprawy, dobór właściwych roślin oraz regularna opieka i kontrola roślin.

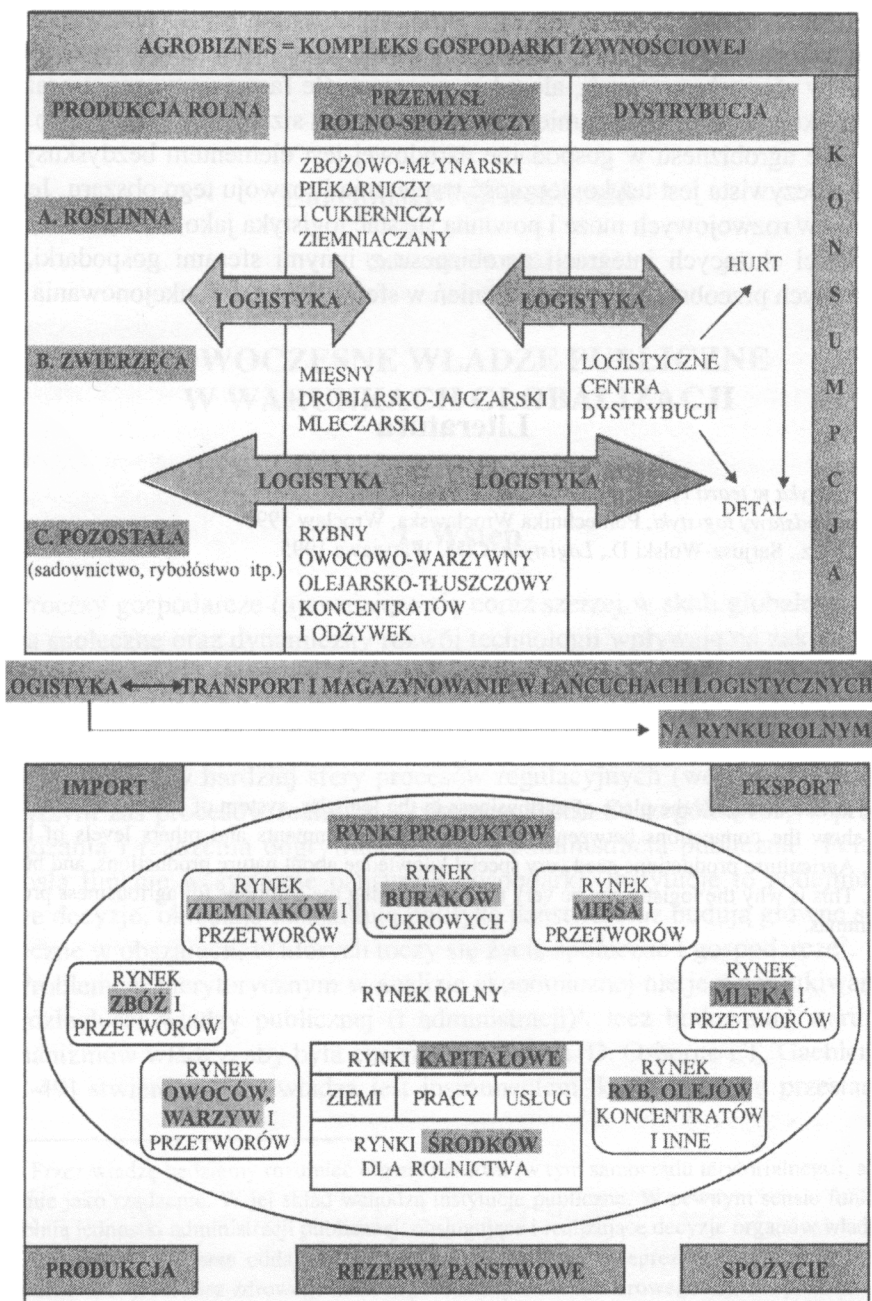
a) Logistyczna strategia dla gospodarstwa rolnego

b) Logistyczna strategia dla zakładu przetwórczego

Rys. 2. Strategie logistyczne w agrobiznesie

Rys. 3. Agrobiznes w gospodarce rynkowej (gospodarka żywnościowa)

Źródło: [Abt 2001, s. 292].

To także stosowanie nawozów, środków wspomagających ich rozwój, a niszczących szkodniki i elementy niepożądane. Produkcja roślinna ma zastosowanie nie tylko w sferze konsumpcji, ale także w przemyśle farmaceutycznym oraz chemicznym (kosmetyki, oleje, chmiel, barwniki, włókna sizalowe czy lniane itp.).

Miejsce agrobiznesu w gospodarce narodowej jest elementem bezdyskusyjnym (rys. 3), a oczywista jest też konieczność wspierania i rozwoju tego obszaru. Jednym z czynników rozwojowych może i powinna się stać logistyka jako dziedzina wiedzy i umiejętności służących integracji agrobiznesu z innymi sferami gospodarki, jego wewnętrznych przeobrażeń oraz usprawnień w sferze realnego funkcjonowania.

Literatura

- Abt S., *Logistyka w teorii i praktyce*, Wyd. AE, Poznań 2001.
Korzeń Z., *Podstawy logistyki*, Politechnika Wrocławska, Wrocław 1995.
Skowronek Cz., Sarjusz-Wolski D., *Logistyka*, CIM, Warszawa 1995.

AGRIBUSINESS AND LOGISTICS

Summary

The article discusses the place of agribusiness in the logistics, system of economics. The author tries to show the connections between agriculture and environments and others levels of logistic systems. Agriculture productions need very special knowledge about nature productions, and business systems. This is why the logistic can be very useful in finding the solutions for agribusiness problems and dilemmas.